

Порядок денний щодо рівного доступу до політики

Мета політики: забезпечити право громадян бути обраними на вільних і чесних виборах

Ознаки проблем:

- Стартова перевага кандидатів, які перебувають при владі
- Переважання у медіа матеріалів на користь того чи іншого кандидата або партії
- Партії з обмеженим доступом до значних фінансових та адміністративних ресурсів не можуть подолати прохідний бар'єр
- Невдоволення громадян роботою виборних органів влади
- Брак мотивації бути обраними

Проблеми:

1. Чинне законодавство обмежує право громадян бути обраними

- чинна виборча система закладає корупційні ризики та обмежує доступ до політики
- постійні зміни у виборчому законодавстві напередодні виборів
- законодавчо встановлений 5% бар'єр
- законодавство обмежує право на самовисування на місцевих виборах
- непропорційні обмеження пасивного виборчого права для тих, хто мав судимість у минулому, незалежно від важкості скоєного злочину
- вимога щодо п'ятирічного терміну проживання в країні для кандидата у народні депутати
- подвійна система розгляду виборчих скарг і позовів у вирішенні виборчих спорів
- короткі терміни кампанії не дозволяють ряду партій/кандидатів обійти свої округи

2. Адміністративні перешкоди для участі у виборчому процесі

- політична заангажованість виборчих комісій
- застарілі інструменти організації виборчого процесу
- складний процес реєстрації та ліквідації партій

3. Непрозоре фінансування партій та передвиборчих кампаній

- основним джерелом фінансування партій та політиків є великі фінансово-промислові групи та (в найближчій перспективі) державний бюджет, а не громадяни та члени партій
- відсутність належної фінансової звітності у багатьох кандидатів

- слабкі механізми контролю та покарання в сфері фінансування кампаній
- незнання основ фандрейзингу та брак культури фандрейзингу
- нерівний доступ до використання в рамках виборчої кампанії приміщень, комунальних підприємств, медіаканалів та бюджетних коштів, які є власністю держави або органів місцевого самоврядування

4. Залежність українських ЗМІ від політичних та бізнес-інтересів

- Закон про місцеві вибори не передбачає безкоштовного ефірного часу для політичних партій або кандидатів, хоча зобов'язує ЗМІ забезпечувати рівний і відкритий доступ для всіх кандидатів (лише на платних умовах)
- доступ до ЗМІ де факто не рівний для кандидатів і партій: одні отримують безкоштовний доступ, інші - за гроші, деякі - жодного
- неврегульований рекламний ринок: напівлегальні носії зовнішньої реклами
- згадування назв партій в ЗМІ трактується як політична реклама
- низькі професійні стандарти політичної журналістики
- конфлікт інтересів в рамках діяльності НРУТР; процедура кадрового формування НРУТР: за призначенням Президента, а не за професійними ознаками
- брак конкуренції позицій між партіями або кандидатами

5. Відставання України від загальносвітового тренду постійної участі людей у прийнятті рішень

- брак базових навичок прийняття спільних рішень в адмініструванні виборчого процесу
- прямий та непрямий підкуп виборців; розбіжності в положеннях у виборчому законодавстві та кримінальному кодексі щодо підкупу виборців
- використання примусу до виборців через загрозу безпеці, загрозу соціальному статусу, адміністративний тиск
- дефіцит демократичних політичних практик, зокрема в освіті
- відсутність обов'язкових навчань для новообраних депутатів різних рівнів
- розуміння політичної конкуренції як боротьби за доступ до використання публічних ресурсів у приватних інтересах
- кандидатування несе загрози репутації, а часом - безпеці громадянина

Необхідні зміни:

Враховані рекомендації експертів, зацікавлених сторін, а також Європейської мережі організацій зі спостереження за виборами (ENEMO), Місії зі спостереження за виборами Організації з безпеки і співробітництва у Європі та Бюро демократичних інститутів та прав людини (ОБСЄ/БДІПЛ)

1. Прийняти нове виборче законодавство

Нормативно-правові зміни

- змінити виборчу систему на парламентських та місцевих виборах
- нормативно заборонити вносити зміни до виборчого законодавства менш ніж за 6 місяців до чергових виборів
- знизити прохідний бар'єр
- дозволити формувати виборчі коаліції та блоки
- дозволити самовисування на місцевих виборах
- забезпечити пропорційність обмеження пасивного виборчого права для тих, хто мав судимість у минулому, залежно від скоєного злочину
- знизити обов'язковий термін проживання в країні для кандидатів у народні депутати
- встановити чітку ієрархію в процедурі розгляду скарг та позовів, пов'язаних з виборами, а також розділити часткові збіги юрисдикції судів і виборчих комісій у вирішенні виборчих спорів
- розширити терміни кампанії - створити можливість для кандидата з малим бюджетом результативно обійти 30% осель свого округу принаймні один раз (півроку або 120 днів)

2. Професіоналізувати адміністрування виборчого процесу та забезпечити його прозорість

Нормативно-правові зміни

- професіоналізувати органи адміністрування виборчого процесу через запровадження обов'язковості навчань та створення постійних представництв ЦВК на обласному та районному рівнях

Інституційні та адміністративні зміни

- оновити кадровий склад ЦВК
- оптимізувати систему адміністрування виборчого процесу, сприяти уніфікації публічних даних в електронному форматі
- запровадити інструмент електронного підрахунку голосів
- запровадити сертифікацію членів виборчих комісій та створити базу даних досвідчених членів, яких можна найняти на вибори за необхідності

- обмежити перелік підстав для заміни членів виборчих комісій в період виборчої кампанії
- спростити процес реєстрації та ліквідації партій

3. Зменшити вплив фінансових ресурсів на виборчий процес

Нормативно-правові зміни

- визначити "стелю внеску" на фінансування передвиборчих кампаній на різних рівнях з точно визначеними порушеннями та прив'язаними до них покараннями
- гармонізувати законодавство щодо фінансування політичних партій / кампаній
- розширити дефініцію "непрямого підкупу"
- криміналізувати відповідальність замовників фальсифікацій
- посилити відповідальності за ненадання проміжних та фінальних фінансових звітів

Інституційні та адміністративні зміни

- мінімізувати можливості підкупу виборців під час кампанії від дверей до дверей: анонімний виборець, встановлення веб-камер в квартирах виборців-волонтерів
- провести кампанії з запровадження культури фінансування партій громадянами через малі внески, навчити кандидатів збирати гроші на кампанії,
- відкрити курси з основ фандрейзингу та звітування

Фінансові зміни

- передбачити повернення депозитних коштів кандидатам, які отримують достатній рівень підтримки виборців

4. Врегулювати доступ до медіаринку¹ в рамках виборчих кампаній

Нормативно-правові зміни

- посилити відповідальність за поширення матеріалів без вихідних даних
- запровадити обмеження на політичну рекламу (зокрема на ТБ)
- забезпечити безкоштовний ефірний час для партій і кандидатів під час виборчої кампанії в рамках Закону про місцеві вибори
- нормативно забезпечити своєчасний та належний розгляд скарг і порушень, пов'язаних зі ЗМІ, приведення покарання у пропорційну відповідність серйозності порушень

¹ Під медіаринком розуміємо як ТВ, радіо та пресу, так і носії зовнішньої реклами та фірми-виробники поліграфічної продукції

Інституційні та адміністративні зміни

- перетворити Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (НРУТР) на професійний та незалежний регулюючий орган, який буде здійснювати нагляд за діяльністю ЗМІ на предмет збалансованості подання інформації та дотримання міжнародних стандартів та вимог виборчого законодавства
- змінити процедуру призначення членів НРУТР, зробити її за конкурсом на професійній основі, забезпечити уникнення будь-яких можливих конфліктів інтересів окремих членів Нацради протягом передвиборчого періоду
- забезпечити установу, відповідальну за моніторинг діяльності ЗМІ в період виборчої кампанії, достатнім технічним, методичним та фінансовим забезпеченням
- запровадити та забезпечити обов'язкові формати конкуренції позицій в рамках дебатів та дискусій

5. Просвіта виборців та кандидатів

Нормативно-правові зміни

- внести зміни до шкільних програм: школа демократії та самоврядування
- запровадити законодавчу вимогу подавати до ТВК та оприлюднювати програми кандидатів на посади міських голів та кандидатів до ВРУ
- закріпити вимогу оприлюднювати списки за 10 днів до завершення терміну реєстрації
- запровадити мотивуючу норму щодо подання політичних програм у форматі політичних порядків денних
- забезпечити обов'язкове звітування депутатів в усталеному форматі щонайменше двічі на рік
- запровадити референдне законодавство - радитись з людьми для прийняття рішень

Інституційні та адміністративні зміни

- поширювати практики залучення громадян до прийняття рішень: бюджети участі, електронні петиції та ін.
- підсилювати практики самоврядування в учбових закладах
- прийняти ефективну стратегію інформування та освіти виборців, спрямованої на усвідомлення відповідальності за дії обраної влади
- проводити кампанії з роз'яснення повноважень та сфер відповідальності виборних органів влади

Фінансові зміни

- фінансування роботи депутатів місцевих рад з місцевих бюджетів